

Bog anmeldelse: Svanesang – Fuglenes Vestkyst

Jens Gregersen: Svanesang. Fuglenes Vestkyst
Gads Forlag, 328 sider. Forlagets pris 399,95 kr. ISBN 978-87-12-80072-9

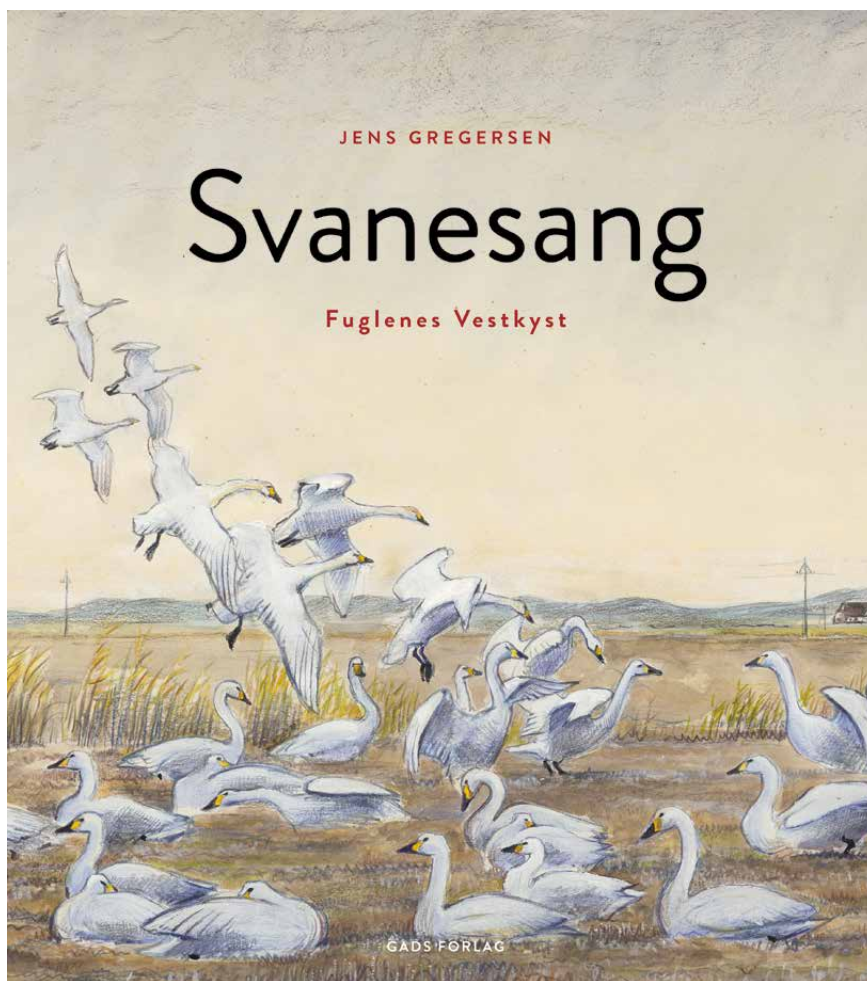
Af Thomas Secher Jensen

Svanesang er i gammel betydning en kunstners sidste værk. Om denne bog bliver Jens Gregersens sidste ved nok kun kunstneren selv, men Gads Forlag skriver i deres anmeldelse, at det er Jens Gregersens afslutning på en stor fortælling om Jyllands vigtigste naturområder. Fortællingerne omfatter bøger som Den jyske hede og Det store Vadehav. I samme format er udgivet Arktisk sommer, Årstiderne og Havørn – de to sidstnævnte er anmeldt i Flora & Fauna 128 (2023).

Jens Gregersen indleder bogen med at citere Svend Fleuron (1879-1966), som skriver: ”Svanesang er sagnomspundet. Sangsvanernes skrig lyder yderst behageligt og har, når mange istemmer det, lighed med en fjern klokkeringning. De tuder i kor som en stadig strøm af vemod. Svanesangen har en egen smertelig højhed over sig”. Dermed er stemningen i bogen slået an – en lovprisning af den vestjyske natur og dens dyre- og planteliv men til tider med et suk over, hvad der var engang og nu er tabt.

Svanesang er bygget over samme koncept som ovennævnte bøger, hvor Gregersens mange illustrationer er bærende, hvad enten det er malerier, akvareller, tegninger eller skitser. De første tegninger er fra 1973 og de sidste fra 2025, og det må have været en stor opgave at vælge illustrationerne til Svanesang blandt de mange forlæg. Gregersen skriver selv i bogen, at skitsebøgerne har været hans vigtigste redskab.

Bogen beskriver en nærmest fiktiv rejse i Jylland fra syd til nord, startende i Blåvandshuk og sluttende på Skagens Gren. Fiktiv fordi det både er resultat af en konkret rejse i 2025, og en skildring af verden som den var engang. Fortiden finder vej i bogen gennem en lang række citater fra datidens skribenter. Achton Friis’ bog ”De Jydere Land” er flittigt citeret, men også Knud Bavngaard og Leif Ragn Jensens jagtskildringer bliver omtalt. Disse citater er et interessant greb, men gør den ellers flydende tekst noget hakket. Jeg kan fornemme at det måske er gået lidt for

Bogens omslag illustreret af Jens Gregersen.

stærkt med at færdiggøre bogen, da der er mange gentagelser og småfejl. Vikingerne rejste således til England med skjold og svær!

På rejsen besøges en lang række lokaliteter i fortiden og i nutiden. Udgangspunktet i bogen har sin tyngde i Tipperhalvøen og Ringkøbing Fjord, med den skandaløse afvanding og opdyrkning af Skjern Å-deltaet i tresserne og nu lykkeligvis nutidens naturgenopretning. Pudsigt nok kan jeg ikke genfinde Tipperne – ej heller Vejlerne – på det smukt håndtegnede kort.

Men Tipperne er et sted, som Greger-

sen har besøgt igen og igen; han boede i fuglereservatet og arbejdede som fugleobservatør i 1970'erne og har skrevet bogen ”Fugle langs den jyske vestkyst” (1975) om den første tid. I nærværende bog er der et længere kapitel om ”Verden set fra Tipperne” med beskrivelser af stedets tilblivelse og udvikling med op- og nedture for fuglebestandene forårsaget af skiftende vejr- og forvaltningsregimer – afgræsning eller ikke-afgræsning og oversvømmelser eller tørke. Dette kombineres med månedsvise optegnelser og – selvfølgelig – skitser og billeder. Fuglene er det gennemgående

Mindre meddelelse:

Molslaboratoriet på nye hænder

Af Aksel Bo Madsen & Inga Kofoed Andersen

tema, og mange arter er minutiøst gennemgået sommer og vinter.

I et efterskrift gennemgås også historien om huset på Tipperne, og om de folk, der sørgede for, at Tipperne i modsætning til Skjern Enge og Filsø ikke blev reguleret og afvandet. I efterskriftet nævnes også de mange biologer, der havde deres arbejde som observatører og de biologistuderende, som lavede speciale på stedet.

De øvrige lokaliteter bliver mere sparsomt behandlet: nogle kun på et par sider, fx Vejers, Filsø, Hvide Sande, Bøvling Klit og Thy, men alle med fyldige beskrivelser af fortiden og nutiden. Selv Cheminova får omtale men ikke just så kærligt. Andre lokaliteter får større positiv opmærksomhed, især Vejlerne med mange akvareller og skitser samt en omtale af manden bag Aage V. Jensens fonde, tømrermesteren af samme navn. Fonden ejer nu store dele af Vejlerne.

Bogens undertekst er ”Fuglenes Vestkyst”, og fuglene fylder dejligt meget i tekst og billeder. Men de synlige kulturhistoriske elementer langs kysten får også fin plads, med omtale af møler, sømærker, kirker, fyrtårne, broer og Værnengenes hytter.

En gennemgående – og afsluttende – kommentar er Gregersens ønske om at ”Æ Gaf” ved Nymindegab bliver genåbnet, så Ringkøbing Fjord igen får det havvand ind, som den fortjener, så vandet kan cirkulere imod slusen ved Hvide Sande.

Det er alt i alt en fin bog, der kan anbefales til godnatlæsning, som coffee-table bog og trods størrelse og vægt som en glimrende tour guide.

”Naturhistorisk Museum i Aarhus sælger Molslaboratoriet, 150 hektar jord og alle stedets aktiver til Hempel Fonden for at fokusere museets drift og udvikling på etablering af Nature & Science Museum på Aarhus Ø”.

Det var indledningen på en pressemeddelelse som museet udsendte onsdag den 10. december 2025. En nyhed som overraskede både museets medarbejdere, og derudover forskere, studerende, kursister og naturinteresserede, som i årtier har haft deres daglige gang og tilknytning til stedet samt adgang til de smukkeste og naturhistorisk ufattelige interessante arealer i landet, som Molslaboratoriet indeholder.

Bag denne beslutning ligger flere års overvejelser og diskussioner i Naturhistorisk Museum's bestyrelse. Overvejelser hvor også andre muligheder for hele eller delvis overdragelse af henholdsvis bygninger og arealer til andre har været inde i billedet. Jydsk Naturhistorisk Forenings to medlemmer af museets bestyrelse (forfatterne) har gennem alle årene været inddraget i disse overvejelser. Men vi har også i den samlede periode været helt klar over, at det for de

fleste var ’hjerterblod’, denne overdragelse handlede om, bl.a. fordi museet gennem mange år har opnået store forskningsresultater og i den grad sat dansk biodiversitet på dagsordenen, men også fordi retten til forskning på arealerne var en gave som officielt blev skænket til museet af Ellen Dahl (Boks 1) den 10. maj 1941, iøvrigt på den samme dag hvor det nuværende Naturhistoriske Museum i Universitetsparken blev indviet.

Men en interessetilkendegivelse fra Hempelfonden (Boks 2), hvor ejerskiftet udover køb af bygninger og arealer, også gav mulighed for at tilføre yderligere ressourcer til Molslaboratoriet til styrkelse og videreførelse af forskningsindsatsen bl.a. vedr. rewilding, videreførelse af kursusaktiviteter, overtagelse af medarbejdere og renovering af bygninger samt, at Naturhistorisk Museum og Aarhus Universitet stadig i samarbejde med Hempelfonden har mulighed for at gennemføre forsknings- og formidlingsprojekter. Dette kunne bestyrelsen ikke sige nej til, og Hempelfondens visioner for Molslaboratoriet lever i høj grad op til de tanker og forudsætninger, som Ellen Dahl lagde til grund for overdragelsen i 1941 (Boks 3), og som blev indskrevet i Strandkærfrednin-

Boks 1: En gave fra Ellen Dahl

I 1941 overdragede daværende ejer Ellen Dahl, født Dinesen og søster til forfatterne Karen Blixen og Thomas Dinesen, retten til at forske på gården Nedre Strandkærs jorde til Naturhistorisk Museum. Ellen Dahl havde i 1924 købt Nedre Strandkær af arkitekt Egil Fischer, kendt for den store sommerhusudstyknings ved Femmøller Strand og de karakteristiske stråtede bindingsværkshuse. Allerede ved købet af husmandsstedet blev der tinglyst servitutter, som skulle sikre området mod bebyggelse og ødelæggelse af naturværdierne. I 1951 blev gården og arealerne endeligt doneret til museet. Baggrunden for, at Naturhistorisk Museum fik denne mulighed for forskning på området og senere donation af ejendommen, hang utvivlsomt sammen med, at Ellen Dahl og hendes mand højesteretsadvokat Knud Dahl var kendt for at støtte udviklingen af dansk videnskab og i særdeleshed etableringen af det nye danske universitet i Aarhus. De var også begge aktive i Danmarks Naturfredningsforening, som blev etableret i 1911, og som dengang og stadig kæmper for bevarelsen af den danske natur. Det stråtede sommerhus (Lille Strandkær) syd for husmandsstedet, som Ellen Dahl fik opført i 1927, er stadig i familiens eje og er nu fredet. Ellen Dahl skænkede i øvrigt også i 1954 Sandbjerg Gods ved Sønderborg som en gave til Aarhus Universitet. Denne ejendom havde hun erhvervet i 1929 sammen med sin mand.